

เลขที่: ASA 39/8157/2024

นายทวิ สอดส่อง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

404 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

14 มิถุนายน 2567

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

เรื่อง: ขอให้ยุติการใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ และการควบคุมตัวนักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรมและผู้ชุมนุมประท้วงโดยพลการ และให้สอบสวนการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของเนติพร เสน่ห์สังคม หรือ “บั้ง”

องค์กรตามลงนามข้างท้าย ได้เขียนจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้ขึ้น เพื่อเรียกร้องให้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ดำเนินการโดยทันทีอย่างเร่งด่วน เพื่อยุติการใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการควบคุมตัวโดยพลการที่เกิดขึ้นกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรม และผู้ชุมนุมประท้วงในประเทศไทยเพียงเพราะการใช้สิทธิในเสรีภาพการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

ทุกองค์กรต่างมีข้อกังวลต่อทางการไทยที่ได้ละเมิดพันธกรณีของประเทศไทยตามกฎหมายและมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน ระหว่างประเทศ โดยมีการดำเนินคดีอาญาต่อบุคคล เพียงเพราะใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ส่งผลให้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและถูกสั่งจำคุก การใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบอย่างต่อเนื่องในลักษณะนี้ ยังหมายรวมถึงการปฏิเสธการประกันตัวชั่วคราวของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรม และผู้ชุมนุมประท้วงอย่างเป็นระบบอีกด้วย

เราขอให้มีการสอบสวนอย่างรอบด้าน โดยทันที เป็นอิสระ ไม่ลำเอียง โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ต่อพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวต่อกรณีของเนติพร เสน่ห์สังคม หรือ “บั้ง” ซึ่งเป็นนักกิจกรรมเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2567 (โปรดดูข้อมูลด้านล่าง) ระหว่างที่เธอถูกควบคุมตัวโดยพลการ อีกทั้งขอเรียกร้องให้รัฐบาลจัดให้มีการเยียวยาอย่างเหมาะสมต่อการเสียชีวิตของเธอ เนติพรได้ประท้วงอดอาหารในเรือนจำถึงสองครั้งก่อนที่จะเสียชีวิต เพื่อประท้วงต่อต้านจากการปิดพื้นที่การทำงานขับเคลื่อนของนักกิจกรรมด้านประชาธิปไตยและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในการใช้สิทธิของพวกเขา รวมถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมอย่างมิชอบในการพุ่งเป้าโจมตี ปิดปากและคุมขังนักกิจกรรม ผู้ชุมนุมประท้วงและนักปกป้องสิทธิ รวมถึงตัวเธอเองด้วย¹

¹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บั้ง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นสุตรพลิกศพในวันพรุ่งนี้, 14 พฤษภาคม 2567, <https://tlhr2014.com/archives/66964>

ทางองค์กรขอเรียกร้องให้รัฐบาลไทยใช้โอกาสที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ตามพันธกิจที่จะปกป้องและคุ้มครองตามสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ด้วยเหตุดังกล่าว เราจึงขอเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการโดยทันทีในการแก้ปัญหาตามข้อกังวลที่ได้รับไว้ตามข้อมูลด้านล่าง และดำเนินการและปกป้องสิทธิของตนเองและผู้อื่น ให้ประเทศไทยปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในการปกป้องสิทธิในเสรีภาพการแสดงออก การชุมนุม ประทั่งและการรวมกลุ่ม และสิทธิมนุษยชนอื่นๆ รวมถึงสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้ออำนวยให้กับนักปกป้องสิทธิในการใช้และปกป้องสิทธิของตนเองและผู้อื่น

การใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ

นับแต่มีการชุมนุมประท้วงอย่างกว้างขวาง เพื่อเรียกร้องการปฏิรูปทางการเมืองและสังคมในปี 2563 ทางประเทศไทยได้พุ่งเป้าโจมตีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรม และผู้ชุมนุมประท้วง เพียงเพราะการชุมนุมประท้วงโดยสงบ หรือการแสดงความคิดเห็น ส่งผลให้มีการดำเนินคดีอาญาที่ยืดเยื้อและนำไปสู่การลงโทษทางอาญาและทางแพ่ง

ตามสถิติที่รวบรวมโดยศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2563 ถึงพฤษภาคม 2567 ทางประเทศไทยได้ดำเนินคดีอาญาต่อบุคคลอย่างน้อย 1,954 คนใน 1,296 คดี รวมทั้งเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีจำนวน 286 คน จากการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงโดยสงบ หรือจากการแสดงความคิดเห็นทางออนไลน์และออฟไลน์² โดยมีบุคคลอย่างน้อย 424 คน รวมทั้งเด็กที่ถูกดำเนินคดีในข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับ “ความมั่นคง” ซึ่งมีโทษจำคุกเป็นเวลานาน ในจำนวนนี้ ทางประเทศไทยได้ดำเนินคดีกับบุคคลอย่างน้อย 272 คนในข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ (มาตรา 112) และอีก 152 คนในข้อหายุยงปลุกปั่น (มาตรา 116)³ และยังมีคดีดำเนินคดีกับบุคคลอีกอย่างน้อย 202 คนในข้อหาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ จากการแสดงออกบนโลกออนไลน์⁴

จนถึงวันที่ 14 มิถุนายน 2567 ยังคงมีการพิจารณาคดีอย่างน้อย 729 คดี และมีบุคคลอย่างน้อย 717 คนที่อาจได้รับโทษจำคุก เนื่องจากการใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ⁵ โดยที่ผ่านมาศาลได้สั่งจำคุก รวมทั้งมีการสั่งจำคุกบุคคลเป็นเวลานานถึง 50 ปีด้วยกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์⁶

หน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญอิสระด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับการใช้บทบัญญัติทางอาญาเหล่านี้ เพื่อให้การใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออกอย่างชอบธรรมเป็นความผิดทางอาญา รวมถึงกังวลเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในลักษณะนี้ใน

² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, พฤษภาคม 2567: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,954 คน ใน 1,296 คดี, 5 มิถุนายน 2567, <https://tlhr2014.com/archives/67575>

³ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, พฤษภาคม 2567: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,954 คน ใน 1,296 คดี (อ้างแล้ว)

⁴ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, พฤษภาคม 2567: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,954 คน ใน 1,296 คดี (อ้างแล้ว)

⁵ ข้อมูลจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

⁶ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, “ประเทศไทย: ศาลสั่งลงโทษจำคุก 87 ปีในข้อหาหมิ่นพระมหากษัตริย์” 19 มกราคม 2564,

<https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2021/01/thailand-87-prison-sentence-lese-majeste> และ Guardian, “ชายคนหนึ่งถูกศาลสั่งจำคุก 50 ปีสูงเป็นประวัติการณ์จากการวิจารณ์สถาบันกษัตริย์ไทย” 18 มกราคม 2567, <https://www.theguardian.com/world/2024/jan/18/man-jailed-for-record-50-years-for-criticising-thai-monarchy>

ประเทศไทยที่ไม่สอดคล้องตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ⁷ ยกตัวอย่างเช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้มีความเห็นว่า “การสั่งจำคุกไม่ถือเป็นบทลงโทษที่เหมาะสมในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น” สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท⁸ และได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับบทบัญญัติทางอาญา รวมทั้งข้อหาข่มขู่ปลุกปั่น และหมิ่นประมาทกษัตริย์ตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์⁹ เนื้อหาของกฎหมายเหล่านี้มีลักษณะที่จำกัดสิทธิตีความได้กว้างขวาง คลุมเครือ และขาดความชัดเจน โดยขาดการกำหนดขอบเขตของความผิดที่ควรได้รับโทษและไม่มีเจตจำนงยอมของพฤติการณ์ที่เป็นความผิดอย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่มีการระบุถึงองค์ประกอบและปัจจัยที่แยกแยะพฤติการณ์เช่นนี้ ออกจากพฤติการณ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ความผิดทางอาญาได้ ด้วยเหตุดังกล่าว บทบัญญัติทางอาญาเหล่านี้จึงไม่สอดคล้องกับข้อบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ ตามหลักการว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมาย หลักการกำหนดประโยชน์สาธารณะซึ่งนิยามโดยแคบ ในลักษณะที่มีความชอบธรรมและขอบเขตจำกัดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (ยกตัวอย่างเช่น การใช้กฎหมายอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอื่น ความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ การสาธารณสุข และศีลธรรมอันดี) รวมทั้งหลักการว่าด้วยความจำเป็น หลักการว่าด้วยความได้สัดส่วน หลักการว่าด้วยการกระทำโดยไม่ผล การ และหลักการว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติ¹⁰ ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติทางอาญาเหล่านี้จึงให้อนุญาตให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้อำนาจตามดุลพินิจอย่างกว้างขวาง ในการจำกัดสิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบอย่างไม่เหมาะสม โดยอ้างความปลอดภัยของสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย และการสาธารณสุข และอนุญาตให้มีการใช้โทษจำคุกที่ยาวนาน

ไม่ว่าการดำเนินคดีอาญานั้นจะนำไปสู่การสั่งฟ้องคดี การคุมขัง หรือการสั่งปรับหรือไม่ แต่การใช้กฎหมายเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิของจำเลย ทำให้บุคคลต้องใช้เวลาและทรัพยากรของตนเพื่อต่อสู้คดีในข้อหาที่ไม่ควรเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากการคุกคามด้วยกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการถูกตีตราและบั่นทอนศักยภาพที่จะใช้สิทธิด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่¹¹

การควบคุมตัวโดยพลการ

ตามข้อมูลของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน จนถึงวันที่ 6 มิถุนายน 2567 มีบุคคลอย่างน้อย 43 คนที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงอยู่ระหว่างถูกควบคุมตัว โดยมี 19 คนถูกศาลสั่งพิพากษาจำคุก และ 24 คนอยู่ระหว่างรอการพิจารณาคดี¹² ในจำนวน 24

⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อสังเกตเชิงสรุปต่อรายงานตามวาระครั้งที่สองของประเทศไทย, 25 เมษายน 2560, UN Doc. CCPR/C/THA/CO/2, วรรคที่ 35-38, <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/ccprthaco2-concluding-observations-second-periodic-report> (‘ข้อสังเกตเชิงสรุปปี 2560’)

⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง, ข้อ 19; คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปที่ 34 ว่าด้วยข้อ 19: เสรีภาพด้านความเห็นและการแสดงออก, 12 กันยายน 2554, UN Doc. CCPR/C/GC/34, วรรคที่ 30, 38 และ 47, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อสังเกตเชิงสรุปปี 2560 (อ้างแล้ว)

¹⁰ สำหรับการวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายที่ขัดแย้งกับกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โปรดดู: คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, ปิดกั้นอินเทอร์เน็ต: ปิดกั้นเสรีภาพด้านการแสดงออก ด้านความเห็นและข้อมูลทางออนไลน์ในประเทศไทย, เมษายน 2564, บทที่ III, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2021/06/thailand-Dictating-the-Internet-FoE-Publication-2021-ENG.pdf>

¹¹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, ‘แอมเนสตี้-ศูนย์ทนาย’ ดำเนินคดีของเด็กและเยาวชน 3 ปี สร้าง 7 ผลกระทบ แน่ 6 ข้อ ก. ยุติธรรม, 21 พฤศจิกายน 2566, <https://www.amnesty.or.th/latest/news/1190>

¹² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, รายชื่อผู้ต้องขังทางการเมือง ปี 2567, 6 มิถุนายน 2567, <https://tlhr2014.com/archives/63015>

คน มี 17 คนที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์¹³ ที่ผ่านมาทางการไทยได้ควบคุมตัวแกนนำผู้ชุมนุมประท้วง และปฏิเสธไม่ให้มีสิทธิประกันตัวอย่างต่อเนื่อง¹⁴

ตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งประกันสิทธิที่จะมีอิสรภาพและหลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งถือว่าคุณค่าที่ถูกดำเนินคดีในข้อหาอาญา จะต้องไม่ถูกควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดี¹⁵ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกำหนดว่า จำเลยอาจถูกควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดีได้เฉพาะเมื่อเป็นข้อยกเว้น กรณีที่ทางการสามารถแสดงให้เห็นได้ว่า การจำกัดอิสรภาพระหว่างการพิจารณาคดีนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและได้สัดส่วน ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่มีเหตุผลอันหนักแน่นและควรเชื่อได้ว่า หากบุคคลได้รับการปล่อยตัวออกไป อาจมีการหลบหนีหรืออาจมีการก่อเหตุร้ายแรงอื่นๆ หรือมีการแทรกแซงกระบวนการสอบสวน หรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม¹⁶ นอกจากนี้ การควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดีไม่ควรเป็นข้อบังคับที่ต้องใช้กับจำเลยทุกคนที่ถูกดำเนินคดีตามข้อหาบางประเภท ทั้งยังไม่ควรกำหนดให้มีระยะเวลาการควบคุมตัวโดยขึ้นอยู่กับการกำหนดโทษตามข้อกล่าวหา แทนที่จะพิจารณาถึงหลักการความจำเป็น¹⁷

นอกจากนั้น คณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ¹⁸ (UNWGAD) ได้แสดงความเห็นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอว่า การควบคุมตัวบุคคลในประเทศไทย เพียงเพราะการใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออกโดยสงบ รวมทั้งการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ และมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ เป็นการกระทำโดยพลการ UNWGAD ได้แสดงความกังวลอย่างมากต่อแบบแผนของการควบคุมตัวโดยพลการ ซึ่งส่งผลให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อสังคม ก่อให้เกิดบรรยากาศของความหวาดกลัว และเป็นเหตุให้บุคคล “[จดเว้น] จากการอภิปรายในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดี” อีกทั้งยังเรียกร้องให้ทางการไทยปล่อยตัวบุคคลจากการควบคุมตัวโดยพลการ อันถือเป็นการละเมิดพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย โดยครอบคลุมถึงประเด็นสิทธิที่จะมีอิสรภาพ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม และสิทธิในเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ตามข้อ 3, 8, 9, 10 และ 19 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ 2, 9, 14 และ 19 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง (ICCPR) ซึ่งมีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทยในฐานะรัฐภาคี¹⁹

¹³ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, รายชื่อผู้ต้องขังทางการเมือง ปี 2567 (อ้างแล้ว)

¹⁴ แบบแผนของการควบคุมตัวโดยพลการ รวมทั้งการไม่ให้ประกันตัว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2564 โปรดดูตัวอย่างเช่น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, ปฏิบัติการด่วน: ผู้ประท้วงอย่างสงบอาจได้รับโทษจำคุกกว่า 100 ปี, 24 มีนาคม 2564, Index: ASA 39/3891/2021, <https://www.amnesty.org/fr/wp-content/uploads/2021/05/ASA3938912021ENGLISH.pdf>; และแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, ประเทศไทย: ยกเลิกข้อหาที่ไม่ชอบธรรมต่อแกนนำผู้ประท้วงทันที, 24 กันยายน 2564, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/09/amnesty-thailand-protest-leader-arrest/>; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, จักรवालการดำเนินคดีที่เพิ่มขึ้น: ทบพทวนพัฒนาการต่างๆ นับแต่เหตุการณ์ประท้วง 19 ก.ย. (บทที่ 2), 29 มิถุนายน 2564, <https://tlhr2014.com/en/archives/31397>

¹⁵ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปที่ 35 ว่าด้วยข้อ 9: อิสรภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล, 16 ธันวาคม 2557, UN Doc. CCPR/C/GC/35, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/general-comment-no-35-article-9-liberty-and-security-person>, วรรคที่ 38

¹⁶ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปที่ 35 ว่าด้วยข้อ 9: อิสรภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล (อ้างแล้ว)

¹⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปที่ 35 ว่าด้วยข้อ 9: อิสรภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล (อ้างแล้ว)

¹⁸ โปรดดู คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ (UNWGAD), ความเห็นที่ผ่านการรับรองของคณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ สมัยประชุมที่ 97, 28 สิงหาคม-1 กันยายน 2566, 23 ตุลาคม 2566, UN Doc. A/HRC/WGAD/2023/49, วรรคที่ 61(a) UNWGAD ยังได้อ้างถึงเรื่องนี้ในความเห็นที่ 35/2012, 41/2014, 43/2015, 44/2016 และ 51/2017 ซึ่งมีข้อประเมินที่คล้ายคลึงกัน

¹⁹ UNWGAD, ความเห็นที่ผ่านการรับรองของคณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ สมัยประชุมที่ 97, 28 สิงหาคม-1 กันยายน 2566, วรรคที่ 71-72 (อ้างแล้ว)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ²⁰ กลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติ²¹ รวมทั้งรัฐบาลประเทศต่างๆ ในระหว่างการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระ²² ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทยให้ยุติการควบคุมตัวบุคคลโดยพลการ และให้ยุติการใช้มาตรการจำกัดการใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบโดยชอบธรรมอย่างเกินขอบเขต

การเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัว

เนติพร เสน่ห์สังคม หรือ “บุง” นักกิจกรรมหญิง วัย 28 ปี เป็นหนึ่งในบุคคลที่ไม่ได้รับสิทธิประกันตัว และถูกควบคุมตัวโดยพลการถึงสองครั้ง จากการทำกิจกรรมโดยสงบ เนติพรถูกดำเนินคดีอาญา 7 ข้อหา จากการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง รวมทั้งข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ในคดีหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการทำโพลสำรวจความเห็นโดยสงบเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565 เกี่ยวกับปัญหาจากราชาภิวัตน์²³

เบื้องต้นเธอได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวออกมา แต่เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565 ศาลอาญากรุงเทพใต้ได้เพิกถอนประกันของเนติพรในคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ที่กล่าวถึงข้างต้น เพราะเธอยังคงเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ และละเมิดเงื่อนไขการประกันตัวซึ่งกำหนดให้เธอต้องงดเว้นจาก “การเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อสาธารณะ”²⁴ เป็นเหตุให้เธอเริ่มอดอาหารประท้วงเป็นครั้งแรก จนได้รับการประกันตัวเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2564²⁵

เมื่อเร็วๆ นี้ จากการถูกดำเนินคดีในอีกคดีหนึ่ง ในวันที่ 26 มกราคม 2567 เนติพรถูกศาลสั่งจำคุกหนึ่งเดือนในข้อหาละเมิดอำนาจศาล²⁶ ทำให้ในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2567 เธอต้องถูกควบคุมตัวต่อไป เพราะศาลอาญาได้เพิกถอนประกันในคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ที่กล่าวถึงข้างต้นซึ่งยังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดี²⁷ เธอได้ออดอาหารประท้วงเป็นครั้งที่สองตั้งแต่วันที่ 27 มกราคม 2567

²⁰ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อเสนอแนะเชิงสรุปต่อรายงานตามวาระครั้งที่สองของประเทศไทย, 25 เมษายน 2560, UN Doc. CCPR/C/THA/CO/2, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/099/90/pdf/g1709990.pdf?token=co1x9EVLWuVMLTDQbb&fe=true>, วรรคที่ 25-26

²¹ โปรดดู ตัวอย่างล่าสุดรวมทั้งจดหมายจากผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติ ได้ที่กลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติ, จดหมายร่วมเพื่อแสดงข้อกล่าวหา, 13 มีนาคม 2567, UN Doc. AL THA 3/2024, <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=28802>; และ กลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติ, จดหมายร่วมเพื่อแสดงข้อกล่าวหา, 5 พฤษภาคม 2566, UN Doc. AL THA 2/2566, <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=28064>

²² ประเทศไทยได้รับจดหมายอย่างน้อยสี่ฉบับ เกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวโดยพลการที่เกิดขึ้นกับนักกิจกรรม ระหว่างการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระในปี 2564. โปรดดู คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, รายงานของคณะทำงานว่าด้วยการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระ: ประเทศไทย, 21 ธันวาคม 2564, UN Doc. A/HRC/49/17, ข้อเสนอแนะที่ 52.47 โดยเม็กซีโก (“ลดการเอาผิดทางอาญาต่อเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมอย่างสงบ และหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวเยาวชนเพียงเพราะการใช้สิทธิเหล่านี้”), ข้อเสนอแนะที่ 52.52 โดยออสเตรเลีย (“ประกันสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม และยุติการพุ่งเป้าโจมตีด้วยการดำเนินคดีอาญาต่อพลเรือนที่เข้าร่วมในการประท้วงอย่างสงบ รวมทั้งการกำหนดโทษจำคุกเป็นเวลานาน”), ข้อเสนอแนะที่ 52.60 โดยสวีเดน (“แก้ไขมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการหมิ่นประมาทกษัตริย์เพื่อให้มีเนื้อหาสอดคล้องตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของประเทศไทย และตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง และให้ถือเป็นมาตรการในขั้นต้นที่จะยกเลิกการจำคุกขั้นต่ำสำหรับการละเมิดกฎหมายเหล่านี้”) และข้อเสนอแนะที่ 52.83 โดยไอซ์แลนด์ (“ยุติการควบคุมตัวโดยพลการ, การจับกุม และการคุกคามใดๆ ต่อนักกิจกรรมทางการเมืองและภาคประชาสังคม รวมทั้งนักปกป้องสิทธิมนุษยชน”)

²³ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บุง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นอุทธรณ์พิพากษณ์ต่อในวันพรุ่งนี้ (อ้างแล้ว)

²⁴ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ศาลสั่งถอนประกัน “ไบปอ – เนติพร” ผู้ต้องหา ม.112 คดีทำโพลชวบนเสด็จ ชี้สร้างความวุ่นวายกับกลุ่มผู้ชุมนุมอื่น ผิดเงื่อนไขประกัน, 5 พฤษภาคม 2565, <https://tlhr2014.com/archives/43235>

²⁵ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บุง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นอุทธรณ์พิพากษณ์ต่อในวันพรุ่งนี้ (อ้างแล้ว)

²⁶ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บุง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นอุทธรณ์พิพากษณ์ต่อในวันพรุ่งนี้ (อ้างแล้ว)

²⁷ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บุง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นอุทธรณ์พิพากษณ์ต่อในวันพรุ่งนี้ (อ้างแล้ว)

โดยครั้งนี้ได้อดอาหารกว่า 65 วัน เพื่อประท้วงการควบคุมตัวเธอเองและนักกิจกรรมคนอื่นๆ²⁸ สุดท้ายมีรายงานว่าเธอหัวใจวายเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2567 และเสียชีวิตระหว่างอยู่ในทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์²⁹

ตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ทางประเทศไทยต้องเคารพ ค้ำครอง และส่งเสริมสิทธิในชีวิตของบุคคลทุกคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน รวมทั้งบุคคลที่ถูกคุมขัง โดยถือว่ารัฐยอมถูกสันนิษฐานว่าต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อการพรากชีวิตโดยพลการ อันเกี่ยวเนื่องกับการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัว ทั้งนี้ อาจมีการโต้แย้งสันนิษฐานนี้ได้และพิสูจน์ว่ารัฐไม่ได้มีความรับผิดชอบใดๆ ก็ต่อเมื่อมีการยืนยันผ่านการสอบสวนโดยทันที อย่างมีประสิทธิภาพ รอบด้าน เป็นอิสระ ไม่ลำเอียง และโปร่งใส ต่อพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตนั้น การสอบสวนนี้ถือเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการคุ้มครองสิทธิในชีวิต³⁰

ประเทศไทยยังมีพันธกรณีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่ต้องให้การรักษายาบาลต่อบุคคลทุกคนถูกพรากเสรีภาพ กติกาสากลว่าด้วยว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีประเทศไทยเป็นรัฐภาคี ได้รับระบุว่า รัฐบาลมีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิด้านสุขภาพ โดยประกันให้บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้อย่างเท่าเทียม รวมทั้งผู้ต้องขัง³¹ หลักการพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2533 กำหนดให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพแบบเดียวกับประชาชนทั่วไปในประเทศได้โดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ³² นอกจากนั้น ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง พ.ศ. 2558 (ข้อกำหนดแมนเดลา) ระบุถึงสิทธินี้ และกำหนดให้ต้องสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลโดยทันทีในกรณีฉุกเฉิน และการส่งตัวผู้ต้องขังที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาหรือการผ่าตัดพิเศษไปยังสถานพยาบาลที่เหมาะสม โดยอาจเป็นโรงพยาบาลของพลเรือน หากจำเป็น³³

ข้อเสนอแนะ

การใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ การควบคุมตัวนักปกป้องสิทธิ นักกิจกรรมและผู้ชุมนุมประท้วงโดยพลการ และการไม่ดำเนินการให้มีการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพในกรณีการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของเนติพร เสน่ห์สังคม หรือ “บั้ง” ถือเป็นภาระผิดพันธกรณีของประเทศไทยตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยต้องดำเนินการตามพันธกิจของตน ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและประกันให้มีสิทธิในเสรีภาพการแสดงออก การชุมนุมประท้วงโดยสงบ อีสราภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล การรับประกันกระบวนการตามกฎหมาย และสิทธิในชีวิต รวมทั้งสิทธิอื่นๆ ซึ่งทางประเทศไทยต้องเคารพ อีกทั้ง ทางประเทศไทยต้องดำเนินการโดยทันทีตามข้อเสนอแนะด้านล่าง เพื่อตอบสนองต่อข้อกังวลที่ระบุถึงในจดหมายนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นต่อพันธกรณีด้านสิทธิ

²⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บั้ง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นสูตรพลิกศพต่อในวันพรุ่งนี้ (อ้างแล้ว)

²⁹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บั้ง เนติพร เสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของ จนท.ราชทัณฑ์ รอชั้นสูตรพลิกศพต่อในวันพรุ่งนี้ (อ้างแล้ว)

³⁰ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง, ข้อ (6); หลักการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการสืบสวนสอบสวนอย่างเป็นผลธรรม การสังหารนอกกฎหมาย ตามอำเภอใจ และโดยการพิจารณาอย่างรวบรัด (2532) และเอกสารข้างเคียง รวมถึงพิธีสารมินนิโซตาว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีขอบด้วยกฎหมาย (2559) และโปรดดู แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, ประเทศไทย: การเสียชีวิตอันน่าเศร้าของนักกิจกรรมที่ถูกควบคุมตัว ต้องเป็น ‘สัญญาณเตือน’, 14 พฤษภาคม 2567, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/05/thailand-tragic-death-of-detained-activist-must-be-wake-up-call/>

³¹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (CESCR), ข้อ 12. และโปรดดู CESCR, ความเห็นทั่วไปที่ 14: สิทธิที่จะเข้าถึงมาตรฐานสูงสุดด้านสุขภาพเท่าที่เป็นได้ (ข้อ 12), 11 สิงหาคม 2543, UN Doc. E/C.12/2000/4, วรรคที่ 34

³² หลักการพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, ข้อ 9

³³ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, ข้อ 24 และ 27

มนุษยชนระหว่างประเทศ โดยอยู่บนแนวคิดที่จะหนุนเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่มีการเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่ การปฏิบัติการเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับ ICCPR และมาตรฐานระหว่างประเทศอื่นๆ

เราขอเรียกร้องให้ทางการไทยดำเนินการดังต่อไปนี้ เพื่อให้ยุติการใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบและการควบคุมตัวนักปกป้องสิทธิและนักกิจกรรมโดยพลการ

- เคารพ คุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิของทุกคน รวมถึงเด็กและเยาวชน ในเสรีภาพการแสดงออก การรวมกลุ่มและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ
- ทบทวนกระบวนการประกันตัวอย่างละเอียดเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ทำให้มั่นใจว่าการคุมขังของบุคคลที่ใช้สิทธิมนุษยชนโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น การใช้กฎเกณฑ์ข้อยกเว้นต่างๆ ซึ่งอาจทำให้เป็นการกระทำโดยพลการและมิชอบด้วยกฎหมายนั้นควรปรับให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ แทนที่จะเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้อย่างตายตัว
- ปลดปล่อยบุคคลจากการควบคุมตัวโดยพลการโดยทันทีอย่างไม่มีเงื่อนไข ให้ยกเลิกการสอบสวนและการฟ้องคดีอาญา และให้ยกเลิกคำตัดสินลงโทษซึ่งเป็นผลมาจากการใช้สิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ
- ยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายที่ถูกใช้เพื่อปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นต่างโดยสงบ รวมทั้งแก้ไขให้เนื้อหาของกฎหมายหมิ่นประมาท กษัตริย์ (มาตรา 112) และยุยงปลุกปั่น (มาตรา 116) และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ สอดคล้องตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก ตามข้อเสนอแนะของกลไกพิเศษของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และ
- จัดให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบกับองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อแก้ไขข้อกังวลในจดหมายนี้ และให้พวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำนโยบายที่เกี่ยวข้อง

เราเรียกร้องให้ท่านดำเนินการดังต่อไปนี้ เพื่อตอบสนองต่อข้อกังวลเกี่ยวกับการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวของเนติพร

- ดำเนินการให้มีการสอบสวนโดยทันที อย่างมีประสิทธิภาพ รอบด้าน เป็นอิสระ ไม่ลำเอียง และโปร่งใสต่อพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตของเนติพร ให้สอดคล้องตามกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมทั้งข้อกำหนดในพิธีสารมินนิโซตา ว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีชอบด้วยกฎหมาย (2559) เพื่อพิสูจน์ความรับผิดชอบ และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุซ้ำในอนาคต
- จัดให้มีการเยียวยาในรูปแบบที่เหมาะสม รวมทั้งค่าชดเชย และค่าสินไหมทดแทนในรูปแบบอื่นให้สอดคล้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ และ
- ประกันให้ผู้ต้องขังทุกคนเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ ในขั้นต่ำและตามที่กำหนดในข้อกำหนดเนลสันแมนเดลลา รวมทั้งการจัดให้เข้าถึงการรักษาพยาบาลโดยทันที และการรักษาพยาบาลเป็นพิเศษหรือการผ่าตัดที่จำเป็น

หน่วยงานที่ลงนามในจดหมายฉบับนี้พร้อมที่จะทำงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่อาจช่วยให้ท่านสามารถปฏิบัติตามข้อเสนอแนะเหล่านี้ได้

รายชื่อหน่วยงานที่ลงนามในจดหมาย

1. แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล (Amnesty International)
2. สมาคมนานาชาติเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ฟอรัม-เอเชีย (FORUM-ASIA)
3. มูลนิธิผสานวัฒนธรรม (Cross Cultural Foundation)
4. ฟอर्टิฟายไรต์ (Fortify Rights)
5. คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists)
6. องค์กรภายใต้กลุ่มสังเกตการณ์เพื่อพิทักษ์นักปกป้องสิทธิมนุษยชน (Observatory for the Protection of Human Rights Defenders – OPHRD)
 - a. โครงการความร่วมมือระหว่างสมาพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (International Federation for Human Rights – FIDH)
 - b. องค์กรต่อต้านการทรมานโลก (World Organisation Against Torture – OMCT)
7. ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (Thai Lawyers for Human Rights - TLHR)